

SELMA ANTTILA

HALLIMAJAN
NUORET

Selma Anttila

Hallimajan nuoret

«Public Domain»

Anttila S.

Hallimajan nuoret / S. Anttila — «Public Domain»,

© Anttila S.

© Public Domain

Содержание

HALLIMAJA	5
VERONIKA	12
NUORTEN JUHLA	23
Конец ознакомительного фрагмента.	26

Selma Anttila

Hallimajan nuoret / Kuvaus nykyajalta

HALLIMAJA

Sisäveden rannalla harjujen piirittämässä laaksossa on Hallimajan tehdas. Se on ollut laakson valtiaana vasta kolme vuosikymmentä. Sitä ennen aaltoili laakson lakeilla pelloilla kellertävä vilja, ja apila levitti huumaavaa tuoksuaan; ojat kulkivat suorina viivoina laakson halki ja poikki ulottuen järven hiekkarantaan saakka. Hallimajan kaksikerroksinen, punaiseksi maalattu talo oli seudun ylpeys, ja sen tiloilla eli torppareita ja mökkiläisiä vuosikymmenet sovussa ja rauhassa.

Laakson rauhan rikkoivat kumajavat paukkeet, kun sen etuvartiot, harjun kovat kalliit, murrettiin ruudilla ja dynamiitilla. Rautatie leikkasi pitkät sarat keskeltä poikki ja suuntasi reittinsä laakson niskasta kauas sisämaahan. Junien vihellys kiljahti kallioitten välissä, kimposi harjujen kylkiin ja takaisin rauhaan laaksoon.

Rautatie riisti ihmisiltä vanhat, perityt tanhuat, pakotti siirtymään loitommaksi metsään, raivaamaan uutta asumusalaa. Rautatie oli aulis auttaja, se toi aineita, rakentajia ja uusia asukkaita. Mäkien rinteille ilmestyi mökki mökin viereen. Metsä pakeni ja harveni; peltotilkkujen laidalla hohtivat vastaveistetyt tupaset, saunat ja navetat. Ja tupasien akkunoissa keilerti monta pientä pellavapäätä. Siitä nousi väkevä raatajajoukko, joka sitte pitensi sarat, syvensi ojat, laajensi pirtit, rakensi kamarit ja esituvat, uudet navetat, aitat ja meijerit.

Korpi on viisas saituri: se tietää, mistä suurimman koron saa, ja antaa ihmisille lapsia, kasvattaa niitä rautaisin kourin tuntien omat vaatimuksensa, ettei sen takkuiseen kamaraan pysty hellät kädet, eikä sen villeyttä kesytä maitoiset mielet. Mutta kun korpi on kerran kesytetty, muuttuu se lempeäksi, on ainaisesti uskollinen. Sen kellertävät vainiot houkuttelevat luokseen, pyytelevät asumaan, jäämään ja viihtymään, sitovat kodin pauloilla.

Korpi on saita, mutta sen rikkaus on ruhtinaallinen. Sen asukkailla on suuret hongikot, ahot ja viidakot. Vieraan silmä ei vilkuile kateena heidän tanhuillaan, ei kukaan outo tyrki heidän lapsiaan.

Tämän tajusivat Hallimajan asukkaat ja siirtyivät vanhoilta tutuilta alueiltaan yhä kauemmaksi, ja kun Hallimajan isäntä möi tanhuansa järven rannalla ja Hallinkosken vieraalle omistajalle, oli viimeinenkin side katkaistu. Hallimajalaiset eivät vielä tajunneet oman paikkakuntansa tärkeyttä, ihmettelivät vaan, mitä nuo uudet ihmiset aikoivat tehdä ja millä elää tyhjillä mäillä. Mutta pian he oppivat ymmärtämään. Metsistä kuului alituinen pauke ja ryske. Puita kaadettiin kuin luokoa ja kuletettiin kaiken talvea. Ja kevään tullen oli koti järven ranta ruskeanaan hirsii selälle saakka ja Hallinkosken varrelle rakennettiin vanhan myllyn tilalle saha. Sen vinkuva pärinä sirotteli suuria lautatapulia ympärilleen ja juna kuletti ne maailmalle.

Rahaa liikkui kaikkialla. Köyhät mökkiläisetkin pitelivät viisiä markkoja kuin ennen viisiä penniä. Olutta tulvi läheisestä kaupungista maalaiskauppojen kautta, kahvi porisi alituisesti tulella, vehnäset olivat ainaista herkkua, ja värjätty viina kellersi konjakkina joka miehen pullossa.

Hallimajan talo sai metsistään satoja tuhansia.

Tätä menoa kesti kymmenkunnan vuotta, mutta silloin olivat metsät lähiseuduilta myödyt. Joku harva, viisas isäntä oli omansa säästänyt.

Samoihin aikoihin joutui saha rappiolle ja myytiin omistajansa veloista. Silloin sen osti insinööri Marck ja laittoi hyvään kuntoon. Myöhemmin hän rakensi sahan yhteyteen massatehtaan. Sen pieniruutuiset akkunat, paksut tiiliseinät, jyrkät ovet ja yksitoikkoinen karkeus ja rumuus masensi ja ahdisti katsojaa.

Hiukan myöhemmin rakensi Marck itselleen huvilansa Talvelan. Se oli siro ja kaunis, mutta kurjien työväen hökkeleitten ja likaisten teitten keskellä ja tuon tehdasmolokin vieressä se oli kuin silkissä kahiseva ryökinä likaisten ja nälkäisten lasten joukossa.

* * * * *

Työväellä oli päivällisaika ja ihmiset seisoivat ovissa, teillä ja pihoilla, vetelivät veltosti jalkojaan, vääntelivät pitkissä venytyksissä käsiään ja haukottelivat. Aurinko paahtoi oikein olan takaa, karpäset ja paarmat pörisivät verenhimoisina. Hieno pöly karvasteli kurkussa ja pilveili tuulessa tuhkankuivalla maantiellä.

Kaksi nuorta ylioppilasta astui tietä tervehtien päännyökkäyksellä työväkeä.

Erään mökin portaalla istui väljätkäinen mies, ja hänelle sanoi toinen ylioppilaista:

– Voi tätä ilmaa, kuinka on kaunis!

– Kaunis on, – murahti mies.

Toinen mies seuraavan mökin ovella jatkoi: – Oikein sydämeen saakka lämmittää.

– Lämmittää se, – vastasivat ylioppilaat pyyhkien hikeä otsaltaan.

Raitin varrella oli uusi puurakennus, jonka akkunassa näkyi pienen pienen ruumisarkku, ja seinään oli kirjaimilla maalattu: "Ruumisarkkuliike. Anna Ruhala". Rakennuksen portailla seisoi mies tupakoimassa. Hän oli pitkä ja harteava, sipasi usein käsnäisellä kädellään tukkaa otsaltaan ja puhuessaan iski teräviä katseita kuulijoihin.

– No, maisterit, tänään lasketaan työväen talon perustus. Eikö herra

Härmälä tahtoisi tulla puhumaan?

Toinen, vaaleampi nuorista ylioppilaista, punastui hiukan ja sanoi sävyisästi:

– Voisinhan minä. – Samassa välähti hänen haaveilevassa katseessaan valoisa into ja tahtomattaan suoristi hän hoikan vartalonsa rennosta asennosta.

– Huomenna sinun pitäisi puhua nuorisoseuran juhlassa, – muistutti toveri.

– Eihän se estä.

– Niin, Mooses, tähän kuuluu sinun profeetallisiin tehtäviisi.

– Eikö hän teidänkin mielestänne, Ruhala, ole oiva profeetta. Viime vuonna piti tuike kiivaan puheen teille omasta talosta ja ennasti ja manasi, että sen pitää nousta ja nyt se nousee.

– Älä nyt liioittele Esa, – sanoi Mooses pyyhkien lakkinsa lipusta pölyä ja sen sisäreunasta hikeä. Tumma, ruskea tukka valahti otsalle ja peitti runsailla poimuilla sen kaareuden. Silmien haaveellista ilmettä vahvasti väreilevä, soma suu, viiksen alkujen varjossa. Hän oli kehittymäisillään nuorukaisesta mieheksi, ja liian hoikka vartalo pyrki taipumaan eivätkä leveät hartiat aina pysyneet suorina. Hänen pukunsa oli moitteetonta kaupunkilaiskuosia ja hyvin huoliteltu, sujui somasti taipuisaan vartaloon, mutta kulunut se oli.

Hänen toverinsa, Esa, oli suurikasvuinen, huolettomasti puettu, takki liian pieni, housut lyhyet ja urheilupaita kiristetty tiukasti kaulaan. Maalaisräätälin kuosi oli oikea kehys tälle mieheksi kehittyvälle, jonka suun ympärillä aina väreili leikillisuus ja silmissä välkkyi veitikkuus.

– Oletteko ajatellut, Ruhala, mistä työväelle puhuisin? – kysyi

Mooses.

– Olkoon se teidän asianne, – sanoi mies portailla yhä hymyilevänä katsellen nuoria miehiä.

Suuri, väljätkäinen mies, jota Esa ja Mooses ensiksi olivat puhutelleet, läksi omalta portaaltaan astumaan laakson toista harjua kohti.

– Manu on paljon tehnyt päiviä talolla, melkein yksin hakannut kivet, – sanoi Ruhala. – Muuten hän on aina riidassa koko maailman ja itsensä kanssa.

– Niin ja muijansa kanssa, – lisäsi Esa.

– Muija on perin hyvä, vaikkei se estä häntä selkäänsä saamasta. Ei maar, hyvästi nyt, pitää mennä sahaan.

Mooses ja Esa astuivat pölyistä tietä.

– Katsos tuonne! – huudahti Esa. Tiellä oli rattaat ja hevonen edessä ja rattaila suuri sammio, josta tuuli toi sillin tuoksua. Heidän hyvä tuttavansa, vanha, kuuro Homperi oli noussut pyörän kapalle, katseli sivuillensa ja koppasi sillin hännästä hyppysiinsä. Hevonen seisoi korvat niuhollaan ja potki äkäisesti paarmoja mahansa alta ja yritti purasta Homperia hihaan, kun hän sivuutti.

– Kas, kas, aika vossin sainkii, hullu kun en ottanu kahta! – jutteli ukko mennessään.

– En suuresti erehdy, jos sanon, että Homperi himoitsi luvattomalla tavalla toisen tavaraa, vanhaan tapaansa, – sanoi Esa. Samassa tuli omistaja maantielle, sieppasi sillin Homperilta ja roiski sillä ukkoa poskille. – Tuoss' on sinulle kaksi. Vai viet varkein! – Homperi nuoli hyppysiään ja pyyhki kämmenin poskiaan hyvin tyytyväisenä ja katseli silliä, kun se vaeli oikean omistajansa kädessä sukunsa pariin. Pojat seurasivat Homperia raitilla. Telefoonipatsaissa oli kirjoitettuja ilmoituksia sunnuntain kokouksista ja juhlista. "Kaikki työväki mukaan!"

– Mitäs tää ailanseiväs täss' lopuss' merkittee? kysyi Homperi pojilta.

– Se huutaa Kivistömäelle kaikki Homperit ja Komperit, kupparit ja kapparit, – huusi Esa.

– Ja Esat ja vesat, – sanoi Homperi sivulta muljauttaen poikiin. —

Mitäs siell' mäell' tehlään?

– Ollaan raittiita ja sivistytään, – huusi taas Esa. Ukon silmissä kiilsi lystikäs veitikkuus, mälli siirtyi sukkelasti poskesta toiseen ja samassa hän roiskautti pitkän ruskean syljen. – Mistäs rapakkokaa kuivalle mäelle tulis? eihää tääll' saa juolaksee eles kaunaist' kaljaa koko Hallimajass'!

– Kyllä pian saa, Karéni rakennuttaa oluttehtaan. Mitäs Homperi siihen sanoo?

– Aprikoin vaa, että sopis mennä Karénille työhö.

– Silloin ette saa ikinä minulta tippaakaan karvasta, vaikka olisi millainen polttava mato sisällänne!

– Minä menen vielä metsään, – sanoi Mooses katsoen kelloaan. Hän astui valtatietä vainioitten keskellä ja saapui pian metsänrantaan, jossa maantiestä erosi kapeampi metsätie. Veräjällä oli suuri, mahtava koivu ja sen kuoressa monenmoiset halkeamat, rosot ja viilokset, myrskyjen ja lemmettömien ihmisten kolhimat, jotka se oli vuosikymmenet kestänyt ja yhä korkeammalle latvansa nostanut ja leveämmälle oksansa levittänyt. Mooses istui sen varjoon ja mietti. Tästä oli hänet löydetty pienenä pahasena sinä vuonna, jolloin kuumetauti oli kulkenut kautta kylien ja kaupunkien, kaatanut paljon köyhiä ihmisiä. Arveltiin jonkun sairaan äidin kuumehoureissaan heittäneen lapsensa hankkeen ja itse juosseen tietämättömiin. Näin oli Mooseksellekin kerrottu, eikä kukaan hänen äidistään sen enempää tiennyt; ainoana merkinä isästä oli valokuva. Luultavasti oli äiti tuntemattomana kuollut jossain sairashuoneessa. – Pukki sinut on pujahuttanut kalliolle, – oli Esa kerran sanonut. Se sattui nyt Mooseksen mieleen. Hän hymähti ja tunsu olevansa irtonainen, jota ei synnynnäinen nivel liittänyt yhteiskuntaruumiiseen.

– Hei, Mooses! – kuului tytön ääni metsästä. – Tulehan auttamaan minua. Tämä kivi on niin äärettömän painava! – Metsiköstä ilmestyi nuori tyttö, jonka teerenpilkkuiset kasvot hehkuivat ponnistuksesta, nykeröinen nenä nostautui käskevästi ja soma, pikkunen suu nyrpistyi, kun ei Mooses heti totellut. – Tästä tulee kivi Tuhon haudalle, oikein jyrävä ja soma. Tule nyt! – Kivi saatiin puun juurelle, ja tyttö istui kuumissaan siihen huohottamaan.

– Oletko nyt tyytyväinen? – kysyi Mooses.

– Etkö sinä muka ole? Oikeastaan sinun pitäisi, sillä eihän Tuho minua löytänyt, vaan sinut. Vaikka ethän sinä Tuhosta ollenkaan pitänyt.

– Mistä sinä sen päätät?

– Jaha, suutuit taas, suutu vaan! – Tyttö nyökäytti päätään ja mutisti suutaan.

– Ei sinun kanssasi kannata kiistellä.

– Kannattaisi kylläkin ja vielä parempi olisi, ellet olisi niin kopea!

– Älä nyt viitsi, Melu, mennään kotiin. Täti siellä odottelee päivälliselle.

– Viitsi, kyllä minä viitsin, miksi sun tarvitsee ruveta muitten komentajaksi. Karénin Rolfillekin härstit keppiäsi, kun hän mukamas loukkasi roskajoukkoa. – Melu asetteli hattua päähänsä ja katseli suurin silmin alta kulmain Moosesta.

– Sellainen ilkeä herrasnulikka kuin Rolf tarvitsisi viisi kertaa päivässä keppiä!

– Rolf on komea poika ja nimensäkin kaikuu kauniilta. Se on hieno, ja hän on itsekin hieno poika. – He astuivat maantielle, ja Melu sovitti askeleensa samaan tahtiin kuin Mooses.

– Vaikka hän suvaitsee kutsua meikäläisiä roskajoukoksi.

– Meikäläisiä, ovatko nuo tehtaalaisnulikkat meikäläisiä? Sinun ja minun vertaisiani? Ei tule siitä mitään. Ja me, mitä me olemme oikean herrasväen rinnalla? Kun minä kerran pääsen omiin valtoihini, menen vaikka piiaksi patruunan huvilaan, silloin ainakin saisin olla oikean herrasväen seurassa ja asua hovissa. Sinä et tiedä, kuinka siellä on kaunista. Minä olen käynyt patruunan puutarhassa. Tietysti salaa, eihän sinne ole lupa mennä. Siellä on ihania kukkia, kaikenvärisiä, suuria ja pieniä, kokonaisia pyörylöitä kuin kaunista mattoa. Pilarien päissä kimaltelee kirkkaita palloja ja on siellä kuvapatsaskin. Tiedätkös – ?

– No?

– Kun olen aivan yksin, niin minä haaveilen.

– Mitä sitte?

– Kuvittelen olevani patruunan tytär, Veronika, ja patruuna on sanovinaan: Melusina, eikä Melu, niinkuin kaikki muut minua haukkuvat; Melusiina, sanoo hän, sinä olet minun rakkain lapseni. Minä annan sinulle oman kamarin, missä on silkkiset oviverhot, pehmoiset, taivaan siniset, ja akkunauutimet niin hienot kuin hämähäkin seitti. Seinillä pitää olla ihania tauluja paratiisista, ulkomaan kaupungeista, Romeosta ja Juuliasta ja kauniista rakastavaisista. Vuoteeni kohdalla olisi äitivainaan siunaava kuva ja enkeli. Sitten minä pukeutuisin vaalean sinisiin, saisin samanvärisen hatun, päivän varjon ja kengät. Mikä minut silloin erottaisi hänen omasta tyttärestään, sanoppas!

– Sinä olet hupakko! – tiuskasi Mooses.

– Ei sinulle pitäisi koskaan puhua mitään, – sanoi Melu pettyneenä.

Mooses katui tyylyttään ja sanoi lempeämmin: – sinä olet lapsellinen.

– Niin sinä aina sanot, kun en ole sinun mielikesi. Mutta minäpä en tahdokaan olla kenenkään mieliksi, olen se kuin olen, vaikka minua kuinka halveksisit. Sinä suurprofeetta Mooses!

He pysähtyivät kylän raitille ja menivät pieneen kauppapuotiin, jonka otsikkoon oli suurilla kirjaimilla maalattu: "Härmälän kauppapuoti". Rakennus oli vanha ja matala, portaat kömpelöt ja huonossa kunnossa. Huolimatta tästä vaatimattomasta, melkein kurjasta ulkoasusta näytti liike olevan vilkas, sillä maantien laidassa oli monta hevosta sidottuna paaluun ja puodista kuului aika sohinaa. Melu ja Mooses pujottautuivat ahtaaseen puotiin ja katosivat kahden jättiläishyllyn välisestä, kapeasta ovesta tädin "kädenalaiseseen". Se oli jonkinlainen liikekonttori, johon täti heitti puretut kangaspakat ja muut kiireessä sekasortoon joutuneet tavarat, pistäysi mustaan "kieleen" kirjoittamassa sellaista, mitä kysyttäessä puuttui. "Nälkäkirjaksi" hän taas nimitti toista kapeata, mustakantista, johon velaksiotot merkittiin. Kädenalaisesta Melu pujahti toiseen huoneeseen, missä hän ja täti asuivat. Perällä oli kolmas huone, sali, jossa Mooses majaili. Suurin huone oli mustunut tupa, ja siellä keitettiin, säilytettiin tavaraa ja toisinaan majoitettiin pitkämatkaisia ostajia.

Melun isä, kauppias Härmälä, oli talon rakennuttanut ja mennyt vanhoilla päivillään naimisiin. Melu oli pieni, kun hänen vanhempansa kuolivat, ja Mooses kymmenen vanha. Härmälän sisar sai talon ja kaupan hoitaaksensa ja lapset elättääksensä, sillä ei talo eikä kauppa olisi mitään tuottanut ilman tädin puuhaamista. Hän oli lasten isänä, äitinä, elättäjänä ja palvelijana. Mooses oli aina ollut hänen ylpeytensä, ja mielellään hän kertoi, kuinka poika taloon tuotiin kuin muinoin Israelin kansan Mooseskin.

– No, no, kun tullaan kuin tuulispäät sisään! Missä nyt olettekin lotkotelleet kaiken päivää molemmat? Sinäkin, Melu, lennät kuin harakka pitkin vainioita, hakistelet niitten poikien kanssa räkätellen! Onko se nyt laitaa? Menekin hakemaan lautaset pöydälle! Ja sinä, Mooses, katso niitä

kirjoja, jos saisit harakan varpaani selville. Ja entä se matkalaukkusi? – Täti oli olevinaan äkäinen, mutta sydämessään hän nauraa hytkytti, kun Melu laittoi naamansa surkeuden ryppyihin.

– Menetkös siitä! – Täti hutaisi pyyhlinliinalla. – Aina se lapsi on metkuja täynnä; koska ihmistyykään? – Täti oli itkeneen näköinen, eikä hän uskaltanut Moosekseen katsoa, sillä silloin alkoivat kyyneleet herua. – Että sinun nyt sitte pitää taas lähteä maailmalle, – puhui hän Moosekselle häärätessään "kädenalaisessa". – Herra tiesi, näemmekö enää toisiamme! – Tämä oli tädin tavallinen hyvästijättöpuhe, ja sen hän alkoi jo päivää ennen, kuin lapset kotoa lähtivät.

– Eihän tädin vielä tarvitse kuolemaansa ajatella.

– Ainahan ihmisen pitää olla valmis astumaan Herran eteen. Ja olisinhan minäkin, mutta sitte aina tuppaan ajattelemaan tuota Melua. Kuka senkin hoivaisi, jos minutkin vielä pois otettaisiin. – Mooses ei yrittänytäkään väitellä.

* * * * *

Kun päivällinen oli syöty, touhusi Melu peilin edessä, asetteli puseronsa poimuja, nyki hamettaan edestä alemmaksi, veti selkensä kenoon ja röyhisti rintaansa. Hattua sovitettiin suoraan ja vinoon, otsalle ja väliin ihan niskaan. Niskassa se näytti somimmalta Melun mielestä, ja sinne hän sen neulalla iski. Kellertävä letti heilahti selässä, ja käherretty tukka tuprusi otsalla. Hän nyrpisti suutaan ja irvisti kuvalleen, kääntyi äkkiä kantapäillään ja huusi Moosekselle toiseen huoneeseen: – Nyt mennään jäähyväisvisiitille!

– En minä viitsi.

– Niin muutkin tekevät ja me menemme Melinille Esan luo.

– Eikä mennäkään.

– Sinä olet jörö.

– Vaikka vaan.

– Sinä olet mäyrä.

– Mieluummin karhu.

– Taikka väytys.

– Ohoh!

– Niin ja itserakas, olevinasi muita viisaampi. Mekomakin profeetta!

– Älä viitsi nalkuttaa. Voithan yksinkin mennä.

– Vaan minäpä en mene yksin. Sinun pitää tulla mukaan!

– Mikähän siihen pakottaa?

– Minä!

– Sinä olet tosiaan nenäkäs.

– Ja sinä olet löytöläinen, sinä! – huusi Melu. Täti oli kuullut viimeiset sanat ja riensi välittämään.

– Älä välitä Melun tiuskimisista. Antaa pahan saada, mitä se tahtoo. Ei pahalle mitään voi. – Tämä oli tädin tavallinen selittely Melun oikuista.

– Mooses aina ärsyttää!

– Mitä sinun tarvitsee kiusata toista! – tiuskasi täti Melulle.

– Mitä meillä tarvitsee olla löytöläisiä! – huusi Melu ulos juostessaan.

– Häijy penikka! – ärjäsi Mooses tulipunaisena.

– Älä siitä tuulihatusta välitä. Ja mitä se nyt sitte, vaikka sanoisikin löytöläiseksi, ethän sinä ole voinut määrätä synnyinsijaasi. Eikö ole yhdentekevää, onko sinut löydetty hangesta vai synnytetty ylhäiseen kehtoon. Sama lyhyt elämä meillä on täällä taivallettava. Ijäisyys on kaikkien tasoittaja.

– Ei sitä aina jaksakaan ijäisyyttä ajatella. —

– Ei sinun ole tarvinnut paljoa tätä ajallistakaan ajatella.

Miinavainaa ja veikkonikin ylpeilivät sinusta aina, ja vasta kaksi vuotta olet siellä sanomalehdessä ollut vieraalla työssä, mutta nythän se vasta maailman taival alkaa, ja minun sydämeni on niin raskas. Kuka tietää, näenkö sinua enää... – Tädin kyyneleet valuivat nyt virtanaan.

– Paljon vähemmällä olisimme päässeet kaikki, jos olisitte antaneet räähkän kuolla! – huusi Mooses katkerana.

– Mikä sinut nyt noin? Aivanhan sinä pilkkaat kaikkivaltiaasta. Niinkuin ei ihmiselämä olisi suurempiarvoinen. Kaikkeahan hyvät ihmiset hellivät, eläimiä, kukkasia, vielä itikoitakin, saati sitte lasta!

– Äidit heittävät lumihankeen!

– Mikä sinä olet tuomitsemaan? Anna kuolleitten olla rauhassa ja katso, ettei itsestäsi tule elävien loukkauskivi. – Täti unohti kyyneleensä ja muuttui ankaraksi. – Et ole vielä kokenut elämän riemua etkä surua. Elämä ei ole ihmisten mukavuudeksi. Se on työtä ja taistelua. Kyllähän te, Melu ja sinä, aina vaan vaaditte elämältä iloa ja makean leivän päiviä, vaan ei makeisia eikä rieskaakaan leipomatta saada.

– Ei, ei, vatsa niistä kipeäksi tulisi! – huusi Mooses, löi lakin päähänsä ja juoksi ulos. Hän harppasi maantietä pitkin äkeissään, mutta poikkesi pian Kivistömäelle lempipaikkaansa, mistä hyvin näki Marckin huvilaan Talvelaan. Hän mittaili katsein viivojen kauniita suhteita ja ihaili parvekkeitä reunustavien kukkien värejä. Mieli olisi tehnyt astua laajoja, kodikkaita portaita, taittaa kukka rintaan ja sitten istuutua parvekkeen mukaville tuoleille ja ihaila auringonlaskua. Hyvin saattoi nähdä laveista avatuista akkunoista, miten ilta-auringon säteet kimaltelivat peilin laseissa ja taivaankaarena hohtivat kattokruunujen kristalleissa. Mooseksen katse jäi ihailemaan puhdasmuotoista Andromedapatsasta palmujen varjossa. Joku soitti ja alkoi hiljaa hyräillä. Mooses antoi äänen hivellä korviaan ja ajatteli tummasilmäistä, lapsekasta tyttöä, joka oli päättään korkeampi kaikkia muita, saavuttamaton – niin.

Nuorukainen otti kaksi valokuvaa taskustaan. Hän katseli niitä vertaillen. Toinen kuva oli vanhanaikainen, kellastunut, esitti nuorta miestä istumassa pöydän ääressä.

Hänellä oli pitkäliepeinen takki ja laveat ruudukkaat housut ja korkea silkkihattu, joka oli pöydällä. Kasvot oli aika kellastuttanut, mutta selvästi voi vielä erottaa tukan rajan. Se taipui keskeltä otsalle jättäen ohimot melkein päälle asti paljaiksi. Kasvot olivat pitkähäköt, nenä hiukan kaareva. Silmistä ei voinut mitään päättää, niistä oli kuvassa vaan pienet pisteet jäljellä. Hän katsoi toista kuvaa. Se oli samalla tavalla otettu, istuvassa asennossa. Vartalon pitkä harteava rakenne oli molemmissa sama. Uudessa kuvassa oli otsa korkea ja hiusten rajalle painui hiukan aaltoilevaa tukkaa ja silmissä viehätti haaveileva mieltäisyys. Mooses hymyili itselleen ja pani molemmat kuvat samaan koteloon.

Hän katsoi kelloaan ja riensi työväen talon rakennukselle.

* * * * *

Kivijalan kehyksessä seisojien ryhmä miehiä ja naisia. He tervehtivät kaikki tuttavallisesti ja kerääntyivät hänen ympärilleen. Ruhala tuli vastaan. – Täällä tuntuu oikein kotoiselta. Kyllä te olette sitkeitä, omin käsin aiotte nyt rakentaa seinät aatteillenne. —

– Mitä niistä tyhjiä puheista paranee, kun ei ole edes, missä puhuu, – sanoi Ruhala hymyillen.

– Onpa täällä Manukin. —

– No, se vanha rettelöitsijä on nyt saatu työhön, kun ei hänellä muutakaan kuulu olevan. Täytyyhän niitä kurjiakin kannattaa kainaloista. —

Manu olikin melkein yksin vääntänyt ja hakannut kiviä ja sen vuoksi otettu sakkiin. Hänen vimmansa pyrki usein rimpuilemaan, mutta kun se kohdistui yläluokkaa ja kapitalisteja vastaan, oli se luvallista. Sen Manu pian oppi tajuamaan ja oli valmis tekemään, mitä ikinä häneltä vaadittiin.

Mooses astui kulmakivelle ja puhui: – Katsokaa tuonne laakson pohjaan tehtaalaisten majoihin, omiin asuntoihinne. Eikö selkänne koukistu ja sydäntänne ahdista? Kapeat tiet puikkelehtivat kuin karjanpolut ristiin rastiin, matalien rakennusten välitse. Aina on siellä surkeasti lokaa. Ainoastaan tammipakkasessa tulee vikkela siivojaneiti, talvi, hipaisee valkoisilla helmoillaan, peittää kaikkialla loan ja rumuuden, koristaa ja kiilloittaa kaikki silkosen sileäksi. Mutta kevät ja päivänpaiste tekevät hänelle kepposia, siirtävät vallattomina lumivaipat rapakkoihin, nauravat ja tanssivat kujeittensa onnistumisesta ja houkuttelevat lapset ulos poroon ja lokaan. Muistatteko, toverit, kuinka

poikapahasina oli hauska antaa loan kurahdella varpaitten lomitse, kun juostiin paljain jaloin jätten ja lumen sekaan, huonoissa vaatteissa, pitkät kynttilät nenässä?

Näin Mooses viritteli tunteitaan kuin viulunsoittaja soittimensa kieliä ja "toverit" katsoivat häneen kiiluvien silmin.

– Nämä ovat meidän valoisia lapsuudenmuistojamme. Sitten on muistoja niin surkeita ja rumia näiltä kapeilta poluilta ja ahtaista majoista, että ne hirvittävät meitä kuin veriset haamut! – Mooses huokasi tuskaisesti ja jatkoi: – Mistäpä ne kauniit työt ja puhdas elämä tällaiseen rumaan ja likaiseen soppeen? Mistäpä ne korkeat ajatukset näitten matalien kattojen alle? – Hän nosti hartioitaan ikäänkuin olisi jokin häntä painanut. – Mutta nyt alkavat nousta uhma-ajatukset. Jospa ne nousisivatkin ja repisivät alas nämä kurjat hökkelit, vanhat, rumat vankilat, joissa tukehtuu ja uupuu. Elävä sielu ei niihin mahdu. Se huutaa valoa, ilmaa ja vettä! Huh, kuinka tuolla haisee pahalle kuin likaisessa suossa. Kuolleet tuolla elävät varjojen maailmassa, yössä, jossa ei valoa tunneta. Jos te pimeyden asukkaat valon näettekin, särkee se teidän silmiänne. Te sokaistutte ja huudatte kostoa niille, jotka uskaltavat elää valon yltäkyläisyydessä. Vaan vielä te heräätte, ja nousee raivoisa taistelu, joka anastaa valon takaisin ryöstäjiltä, ja tekee sen kaikkien omaksi!

Ylpeilkööt hovit valonsa rikkaudessa, polkekoot, halveksikoot pimeitä! Laulakoot hovin neidot kukkaisia kaihojaan! Me laulamme omaa sankarivirttämme, joka kerran vielä nostattaa aseisiin matalamajain ritarit ja ritarittaret ja pukee heidät rautavarusteihin. Varokaa itseänne, te työttöhattuiset leikkiturnarit! Vielä kerran toivotamme teidät tosimelskeeseen. Vielä voi matalamajain ritari viedä kukkaisimpyen vangiksensa. Hei, silloin orhit hirnuvat, miekat kalskuvat ja vapauden laulut soivat! – Hän heilutti valkeata lakkiaan ja hyvähuutojen kaikuessa sekaantui joukkoon. Tyytymättömyys omaan puheeseensa painoi hiukan omaatuntoa, eivätkä hyvähuudot saaneet häntä paremmalle tuulelle. – Miksi hän nyt oli puhunut kukkaisimpyestä? Luulevat vielä tarkoittavan Marckin tytärtä! Luulkoot! —

– Kiitoksia! – sanoi Ruhala. – Tätä puhetta me ymmärrämme. Olen usein samaa ajatellut, vaikken ole osannut sitä niin kohdalleen selvittää. Noin, tuota, perinpohjin suoraan sanoa, niinkuin on sanottava.

– Alas tehtailijat, alas verenimijät!

Kaikki kääntyivät katsomaan huutajaa. Manu huusi ja huitoi pitkällä käsivarsillaan, ja tuuli heilutteli hänen väljää takkiaaan. Joku tarttui miehen käsivarteen ja veti joukkoon. Kukaan ei yhtynyt huutoon. Moosesta seurattiin hehkuvien ja ihailevien katsein.

VERONIKA

Veronika oli istunut kauan flyygelin ääressä, aloittanut monta eri säveltä, selaillut vihon loppuun. Ei mitään, mikä tyydyttäisi, kaikki väritöntä, ylimalkaista. Hän yritti itse, hyräili vanhaa kansansäveltä, sovitti säestystä. Mutta äkkiä hän löi suuttuneena kätensä kieliin.

- Ei, tämä on typerää itsensä rääkkäämistä! – Äiti istui viereisessä huoneessa.
- Kuule, mamma, minä en koskaan enää soita. Olen siihen mahdoton.
- Sinä olet aina niin liiallinen; ellet soita ammatiksesi, voinet soittaa toisinaan huviksesi. —
- Ei se huvita minua rahtuakaan. Täällä ei mikään huvita.

Äidin vakavat kasvot kävivät vielä vakavammiksi.

Veronika meni huoneeseensa. Hän otti pöytälaatikosta avatun kirjeen ja luki:

Rakas lapsi.

Sinä kysyt niin monta asiaa, etten voi niihin erikseen vastata. Sen sijaan kerron omasta lapsuudestasi; se ehkä selittää, miksi nyt kyselet ja ihmettelet.

Muistan sinut pienenä palleroisena valkoisissa vaipoissasi ja pehmeissä untuvissa. Suloisempaa pikku kääröä ei voinut ajatella. Minussa on aina ollut aika määrä vanhaapiikaa; en uskaltanut sinuun kajota, enkä käsittänyt vähääkään äitisi salaperäisistä puuhista sinun hoidossasi. Vasta sitte, kun aloit puhua ja tahtoa jotakin, alkoi meidän ystävyys.

Muistan kerran kesällä. Sinä painoit nenäsi puutarhan aidanrakoon, katselit suurin silmin kylän lasten leikkiä mäellä, kuinka he hyppivät tasakäpälää, vierivät, huusivat ja ulvoivat riemusta. Sinä pyysit: – Saanko minä riisua kengät.

Kovin sinua kävi sääli. Yritin kannattaa kainalosta, kun hiekka pisteli hentoa jalkaasi. Sinä istuit ja pitelit niitä, yritit jälleen astua. Itkuun se päättyi.

Seuraavana päivänä jaoit sinä heille marjoja ja kukkia aidanraosta. He tulivat kaikki, kurottivat likaisia, palleroisia käsiänsä, tuijottivat sinuun kuin kuvaenkeliin, olivat hiljaisia ja ahnaita. Sinä tahdoit mennä aidan toiselle puolelle, mutta siihen emme saaneet lupaa. Eräänä iltana kysyi äitisi:

– Voitko sinä käsittää, miksi Veronika rukoilee, että pappa ja mamma tulisivat köyhiksi?

Sinä pääsit. Te katselitte toisianne sormet suussa ja silmät pyöreinä. He tulivat kaikki, tarttuivat käsiisi ja hypistelivät vaatteitasi. Sinä peitit kasvosi minun hameisiini ja tahdoit pois.

Olit jo suuri, kun kerran palasit joululomalta kouluun. Kotoa lähtiessäsi olit kuullut tehtaan mökissä huudettavan: – Tulkaa apuun, se tappaa! – Sinä tartuit ajurin käsivarteen ja vaadit: – Menkää apuun, menkää! – Hän sanoi: – Juopuneet siellä räyhäävät, – eikä hän mennyt. Sinä itkit ja vapisit etkä saanut rauhaa, ennenkuin kotoa sähkötettiin, ettei ketään oltu tapettu.

Sinä sanot pelkääväsi ja kammoavasi omaa väkeänne ja kysyt, mitä tehdä. Et viihdy, et voi hengittää kotiseudun ilmaa. Et tunne siellä muita kuin pappilaiset ja viinanpolttajan. Olet käynyt koulusi täällä pääkaupungissa ja lupa-ajat ollut kylpylaitoksissa. Onko kumma, ettet viihdy?

Lapsi parka, minun käy sinua sääli. Sinä astut taas hennon paljaan jalkasi karkeaan hiekkaan. Sinä itket.

Tulen pian teille, ehkä saamme valkeutta asiaan. Vanha hengenheimolaisesi

Alma.

Veronika haki kiireesti paperia ja alkoi kirjoittaa:
Vanha tukeni!

Jospa sinä tietäisit! Minä vapisen vaaniessani valon välähdystä ja polttava kaipaus kuluttaa voimiani. Minä luen kaikkea, mitä käsiini sattuu, etsin kirjoista valoa, heitän ne pettyneenä pois. Minä katselen kaikkia ihmisiä ja arvailen: mitähän tuo elämästä tietää? En voi keltään kysyä, sillä sen salaisuuden, jota odotan, täytyy tulla ilmestyksen tavoin. Sen täytyy tulla sielusta minun sieluuni, elämästä, luonnosta. Sen täytyy näkyä ja tuntua. Minä en uskalla kysyä. Ihmisten sielut ovat mustia ja tuskaisia kuin minun. He vastaisivat katkerasti, tappaisivat haluni elämää voittamaan. Ja se halu on, tunnen sen, elämäni kalliimpi. Vain harvoin kuulen valorikkaan sanan. Se veistää vihlaisten sydäntäni ja synnyttää sellaisen kaipuun kuulla enemmän, etten saa missään rauhaa, olen tuskassa niinkuin nyt.

Oi, Alma kulta, tule pian tänne; minä kaipaen kiihkeästi sinua! Olen täällä kuin juhannuskoivu pistettynä oven eteen juhlan kunniaksi. En tunne kasvavani, en viihtyvänä. Miksi he istuttivatkin minut maailman metsään, kun aikoivat vaan oman puiston kaunistukseksi?

Pulmusi.

Veronika vei itse kirjeen postiin soutaen pitkän mutkan asemalle, päästäkseen kulkemasta tehtaan editse ja työväen asunnoitten sivutse. Hän ei sietänyt nähdä noita matalia, toistensa kylkeen ahdettuja tehtaalaisasuntoja. Ihmisten katseet siellä piinasivat, tarttuivat vaatteisiin ja pistelivät.

* * * * *

Viikolla tuli Alman kirje. – Mamma, – huusi Veronika, – huomenna Alma tulee!

Rouva Marck oli keski-ikäinen, ryhdikäs nainen, tukka ohimoilta hiukan harmaa, kasvot vakavat. Hänen sielunsa oli kaikilta, hänen tyttäreltäänkin, tarkoin suljettu salaisuus. Jos hän kärsi, niin ei siitä kukaan tiennyt; jos hän iloitsi, ei hän sitä mitenkään osoittanut. Toisinaan liiti kylmä hymy hänen kasvoillaan vierasta tervehtiessä tai kohteliaasti keskustellessa. Hänen talonsa oli mallikelpoinen joka hetki.

– Minä sain jo eilen kortin.

– Etkä sanonut minulle mitään, mamma!

– Saathan sen kyllä aikanasi nähdä.

– Jospa minä olisin puoleksikaan niin järkevä kuin sinä, mamma.

– Kukin kohdallansa, – sanoi äiti sulkiessaan ruokasalin kaapin.

– Ei, mamma, en minä vaan voisi tyytyä itseeni sellaisena kuin nyt olen. En tahtoisi elää päivääkään, ellen varmaan tietäisi, että elämäni tulee muuttumaan tykkäänä! – huudahti Veronika ja hämmästyti itsekkin omaa varmuuttaan ja kiihtymystään.

– Sinä olet koko lailla hermostunut. Istut liian paljon mietteissäsi ja kudot turhia haaveita. Olisin jo luullut kodistuneesi ja kasvaneesi kiinni tänne. Etkö tahtoisi ryhtyä johonkin työhön? Ehkä hoitaisit taloutta?

– Ei, mamma kulta, säästä minua, se on kauhuni! —

– Puutarhaa – ?

– Siellähän on puutarhuri.

– Ehkä sinä sentään neuvottelisit hänen kanssaan, toisit kukkia huoneisiin, valitsisit mieluisiasi?

– En minä, jos suinkin pääsen!

– Mikä tästä lopuksi tulee? Jos tahdot viihtyä, niin työ on ainoa keino. —

– Sinä olet oikeassa, aina oikeassa, ja minä väärässä – aina väärässä! – huusi Veronika toisesta huoneesta hermostuneesti.

– Tahtoisitko auttaa minua hiukan ja mennä käskemään huomisillaksi pappilaisia meille!

– Kiitos, mamma, sinä olet sentään älykäs ja keksit hyvän keinon, millä tuo inhottava sanakopu vältetään!

* * * * *

Lähestyessään pappilaa Veronika kuuli tanssin säveliä salin avoimesta ovesta ja näki ihmisiä parvekkeella. Ylimmällä portaalla istui Heikki, lääkäriksi aikova papin poika, ja alempana vanha Homperi, joka toimitti pieniä puusepäntöitä silloin tällöin ja Kruunu-Anna, koko Hallimajan oikea käsi surussa ja ilossa. Hän oli viisas muija, osasi pukea morsiamia ja ruumiita, parantaa sairaita ja opettaa terveitä. Ammatiltaan hän oli ompelija.

Rovasti istui nojatuolissa sanomia lukien ja rovastinna kasteli kukkia.

Salista kuului iloista naurua ja tanssin askeleita.

– Niin ne herrasväet elävät kuin taivaassa joka päivä, – sanoi

Kruunu-Anna, kun Veronika oli asettunut istumaan.

– Ei niillä muuta taivasta sitte olekaan, – sanoi Heikki heittäen lyhyeksi palaneen paperossinsa alas pihaan.

– Älä nyt jaarittele, – sanoi rovasti.

– Jaarittelenko minä, eihän niillä ole taivasta! – intti Heikki.

– Vai ei taivasta, siihen toiseen paikkaanko he kaikki menevät? – kysyi Kruunu-Anna viekas hymy suupielissä.

– Eihän niillä ole sitä toistakaan paikkaa, – selitti Heikki.

– Minnekä ne sitte joutuvat? Sinnekö haatekseen? Pastori on sanonut, että sinne otetaan vaan kastamattomat lapset, – puhui Kruunu-Anna.

– Kylhää herrasväk' aina eteensä kattoo, niin se sano vankilan opettajakii, kun nähkääs olen ollu siell' niin monta löysiä, että yksi vaa sillee puuttuu ja sitte jään sinne tykkänää, – sanoi Homperi.

– Sinnekö vankilaan? – kysyi Veronika kummissaan miehen avomielisyydestä. Homperi ei sitä kuullut, vaan jatkoi:

– Niin se tuota minua pelotti, kun minä sanoin vuolen päästä tulevani takasi, että kun se vankilan portti min takaallain viimeist' kertaa kiin' louskahtaa, niin samall' louskahtaa kiin' taivaan portti. Niin minä, tota noin, menin papin puheille tielustamaan, kuinka sen asian laita olis.

– Mitä se sanoi? – huusi Heikki.

– Se sano, että kyll se taivaanportti aina auki on, kun vaa katu. Ja lupasinhaa minä katua, kunhaa vaa olsin saanu tulla vankilaa takasi.

– Oliko se olo siellä niin herkkua? – kysyi Kruunu-Anna.

– Aina parempaa, kun näin maantiellä. No, niin se opettaja sitte sano, että kylhää pappi luvata voi. Mutta voishaa tot sattuu, ettei taivast' olekaan.

– Aijai, niitä jumalattomia, vai ei enää taivastakaa, – siunaili Kruunu-Anna. – Sepä se, kun on tarpeekseen saanut maistaa elämän makeutta, niin miltäpä se enää taivaissa maistuisi.

Rovasti katsoi sivulta poikaansa ja sanoi ruotsiksi: – Koeta nyt edes valita ihmiset, kelle puhut, eläkö eukoille jumalattomuuttasi tyrkytä.

– Se nyt on merkillistä, ettei saisi puhua asioista, joita joka nulikkakin nykyään pohtii! – huudahti Heikki. Hän ja rovasti olivat niin perin toistensa näköiset, ettei Veronika voinut olla naurahtamatta verratessaan isää ja poikaa toisiinsa. Kummallakin oli vaalea pystytukka, jonka läpi kuului punainen päänahka. Isän kookas vartalo oli vaan turpeampi kuin pojan ja papin mustassa takissa arvokas. Rovasti keräsi lehtensä, murahti jotakin ja meni kansliaan. Ruustinna oli pujahtanut askareisiinsa jo ennen.

Homperi nauraa hihitti ja jatkoi puhettaan. – Niin se opettaja sitte viel' sano, että herrasväki ei huoli taivaast'. Ja minä olen kans' ajatellu, että koskei siit herrasväki huoli, ei se mahla olla hyvä paikka.

– Sus siunatkoon tuota vanhaa syntistä raatoa, kun pilkkaa kaikkein pyhimpää! – Kruunu-Anna oli saanut kyllikseen ja lähti ruustinnaa hakemaan.

– Oletko sinäkin, Heikki, aivan uskon? – kysyi Veronika.
– Uskotko sinä itse?
– Uskon kai.
– Ahaa, jopa tuli "kai"!
– Niin, olen kyllä soudellut uskonnollisten tunneaaltojen laakeilla harjoilla, – selitti Veronika tahallaan käyttäen korusanoja.
– Siis uskonut ja uskova?
– Miksi en uskoisi? Mitään väärää taikka loukkaavaa itse totuuteenkaan nähden ei siinä voi olla. Luultavasti sinäkin uskot, vaikka on niin pirteätä olla toisenlainen ja omintakeinen muitten rinnalla.

—

– Minä en usko mitään, mitä ei järkeni käsitä, vaikka tunnenkin, että maailmani siten supistuu surkean pieneksi.
– Olet perin rehellinen, – sanoi Veronika katsellen Heikkiä suurin mustin silmin.
– Niin on aikomus.
– En minäkään Jumalaa käsitä ja jos käsittäisin, lakkaisi Hän kaiketi olemasta kyllin suuri. – Veronikan äänessä oli surunvoittoinen, vakava sointu. Heikki vaikenä pidellen kelloaan.
– Kaikki on määrättyä, luonnonlakien mukaista, me emme voi niistä poiketa. Sanottakoon sitä luonnon voimaa jumalaksi tai luonnonlaiksi, asia on sama. Ihminen ei ole vapaa sielu eikä ikuinen ruumiiton henki, enempää kuin mikään muukaan luonnossa.

Heikin tätä sanoessa kiinnitti Veronika häneen tuskaisen, ihmettelevän katseen ja poskille vierähti kirkas kyynel. Heikki ei mitään huomannut; hän piteli ja katseli kelloa puhuessaan. – Kaikki elo kehittyy elollisesta luonnosta, mutta elo on eri ihmisissä hetkellistä, ei jatkuvaa. Tämä tapahtuu kaikki määrättyjen sääntöjen mukaisesti, mikään ei jää sattuman varaan, jokainen poikkeaminen on kiertotietä luontoon, se on: järjestykseen palaamista. Tämä järjestys on se voima, jota me palvelemme jumalana.

Veronika ei tahtonut näyttää, kuinka tuskaisen vaikutuksen Heikin sanat häneen tekivät. Hän meni tyttöjen luo saliin.

– Veronika kulta, kuinka sinä olit kiltti kun tulit. Mutta nyt et saa olla juhlallinen! – rupatti toinen työstä ja tarttui hänen käsivarteensa ja valloitti hänet pikkutyön kissamaisella leikillisyydellä. Toinen sisar soitti hyvin, eli ainaisessa laulun hyminässä, oli samoin kuin edellinenkin pehmoinen, valkea kissa. Silmät suuret, hiukan vihertävät, iho valkea ja pehmeä, ohuilla huulilla ainainen väreily. Häntä piti hyväillä, puhua hänelle hauskoista asioista ja laulaa, yhtyä yhä uusiin ja uusiin liverryksiin.

Veronika väsyi pian sisarusten meluun ja lähti kotiin. Maantiellä astuessaan soi korvissa yhä pappilassa laulettu sävel:

Kun liekki leimahtaa, sen alla hehku on, on sydän rauhaton.

Taivas oli pilvetön, ja kiuru lauloi, nousi yhä korkeammalle. Sävelet tulivat puhtaina ja eheinä vahvasta pikku kurkusta. Veronika istui Kivistömäelle ja antautui laululle. Miksi kiuru laulaa? Ihmisillekö, luonnolleko vaiko oman elämänsä tunnosta? Vai siksikö, että sen on pakko laulaa, ilman vapaata valintaa? Se ei voi olla laulamatta, enkä minä voi olla miettimättä.

Heikin sanat, oma valonkaipuu, levottomuus, kaikki syöksyi herkkää tunnetta kuohuttamaan. Sydäntä pakotti, rintaa ahdisti, ja kyyneleet putoilivat, ensin kaksitellen, sitten virtana valuen. Hän itki omaa mitättömyyttään, omien tuskiansa pakkoa, itki itkeäksensä. Maailma oli kurja ja matala, ahdas ja tuskaa täynnä. – Miksi minun sitte pitää ajatella, kun ei sillä ole mitään tarkoitusta. Mutta sillä on, on varmaan. Minun tuskanikin on suloista, ja elämä on itkemisen arvoista! Olkoon Jumala tai ei, minä elän, ja elämä on riemua, tuskanikin on nautintoa. Olkoon kaikki määrättyä pakkoa, minä *tunnen olevani vapaa*. Rajani ovat niin laajat, etten voi niitä saavuttaa, ja ne siirtyvät elämäni edellä yhä kauemmaksi, laajemmiksi, ja ijaissyden, täytyy olla kohtaloni! – Kyyneleet kuivuivat, ja silmät

loistivat sisällisestä riemusta. Hän katseli sattumalta ruohoa maassa istuessaan, näki lyhyen heinän juurella mullassa liikkuvaa eloa; tuhansittain liikkui siinä hiljaista, äänetöntä eloa. Kaikilla oli oma määränsä, kullakin tiensä.

Veronika katsoi puita, pensaita, järveä, maisemaa edessään. Hän oli nähnyt nuo kaikki ennen – ei, nyt vasta hän ne näki. Nyt niillä oli oma olemuksensa, samoin kuin hänellä itsellään oli, ja hän itse siirtyi kaikkea tuota lähemmäksi. Ne olivat hänen elämänkumppaniaan. Iloisena hän nousi maasta. – Nyt on uusi akkuna elämässäni, sitä en anna tukkia.

Kotiin päästyään hän kuumissaan työnsi akkunansa auki, heittihe lattialle pitkäkseen ja pujotti kädet pään alle. – Nyt saatte tulla mietteet, kaikki syvät ja matalat, hyvät ja pahat. – Mutta ne eivät tulleetkaan, pakenivat, lymysivät ja hymyilivät hänelle, ravistellen mieltäviä päitään.

* * * * *

Veronika meni seuraavana päivänä asemalle Almaa vastaan.

– Oletpa sinä aikavustunut! – huusi Alma heti hänet nähtyään. – Minulla on niin paljon kimpsuja. Parasta on jättää ne tänne ja lähettää noutamaan. No, pulmuseni, annappas nyt, kun katson sinua! – Alma heitti kätensä Veronikan olalle. Se oli tavallinen hyväily heidän kesken. – Ohoh, en minä enää ole sinua pitempi. Entäs silmät? Kas, tuohon kuoppaan silmäkulmaan on tullut mustuutta. Se tietää miettimistä. Jaa, jaa, aika tulee, lapsukaiseni.

Alma muistutti hiukan rouva Marckia, oli tumma ja äänessä sama sointu. Muutamat pään nykäykset myöskin muistuttivat. Heidän erilainen elämänsä ja aivan vastakkaiset luonteensa olivat antaneet kummallekin leimansa.

Eveliina rouva liikkui aina omassa tunnetussa piirissään, teki määrättyä työtään omassa kodissaan, piteli runsain käsin suurta omaisuutta. Hänen olennossaan oli kaikki varmaa, tukevaa, hiukan hallitsevaa. Hän ei koskaan tinkinyt itseltään, päätti ja teki, ja päätös oli aina kohtuullisessa sopusoinnussa ympäristön, tarkoituksen ja mahdollisuuden kanssa. Työ tehtiin muitten huomaamatta, ihan kuin itsestään, onnistui aina. Tekijät eivät siitä saaneet emännältään edes hyväksymisen hymyä. Se piti niin tehtämän, siinä kaikki.

Hänen nuorempi sisarensa, Alma Borg, oli vilkas, mielialojensa vallassa, matkusteli paljon, tutustui helposti ihmisiin ja solmi ystävyyden liittoja. Vaikka hänellä oli ystäviä "kaikissa maan äärissä", niinkuin hän itse sanoi, eivät hänen liittonsa silti lämmön puutetta kituneet. Laajassa kirje vaihdossaan hän osasi asettua heidän kannalleen. Hänen tunteikas ja herkkä sielunsa kuvasti ystävien ominaisuudet, loihti esiin parhaimmat puolet, herätti omalla sytyttävällä vilkkaudellaan heidän toimintahaluansa. Sen hän suuntasi omien aatteittensa puitteisiin, opasti ja neuvoi, elähytti rikkaalla olennollaan ja piti ystävät lämpöisinä.

Hänen tarvitsi vaan katsoa toiseen, sanoa pari sanaa. Ne koskivat arinta ja pyhintä sielussa. Hän teki sen suorasti ja luonnollisesti, antoi haaveillekin todellisuuden leiman, loihti ne eläviksi ja mahdollisiksi. Näin hän veti ihmiset omien sielujensa loukosta päivän valoon, käänteli ja katseli, mihin mikin kelpaisi, ja pani työhön.

Vastalahjaksi hän usein sai noiden sielujen ensimmäisen rakkauden, ihmisen kauneimman ja arimman tunteen, joka sytty sille, ken voi sen melkein väkisin omalla taiallaan anastaa.

– Tunnetko sinä Hely Hallimajaa? – kysyi Alma.

– Ainoastaan nimeltä, ja se sointuu kuin olisi hän meidän herttuattaremme.

– Kyllä hän onkin. – Olen kutsunut hänet luokseni illaksi.

– Lupasiko hän?

– Riemulla, kertoi olevansa ihastunut teidän Talvelaanne. Se on hänen lapsuutensa satulinna.

Veronika katsoi kummastuen Almaan.

– Aivan niin, – nyökkäsi Alma. – Onhan se hyvin luonnollista, jos sellainen linna olisi sattunut minun kotini läheisyyteen, olisin ihan varmaan tehnyt siitä ihanteitteni majan.

– Tänä iltana tulee meille vieraita. Mamma oli käsenyt ennenkuin tiesi sinun tulostasi. Olet kai hyvin väsynyt.

- Olenhan minä. Kuinka teillä jaksetaan?
- Mamma on aina terve, sen sinä tiedät; pappa aina työssä tai matkoilla. Tänään hän tuli aamujunalla kotiin.
- Jaa, jaa.
- He astuivat tehtaan editse, ja työstä tuleva työväki tervehti heitä.
- Tahtoisitko olla heidän sijassaan?
- En, sanoi Veronika varmasti. – Minä kammoan heitä!
- Uskotko olevasi korkeammalla heitä?
- Tietysti minä olen.
- Oletko ihan varma siitä?
- Olen.
- Millä voit sen todistaa? Ethän edes tunne heidän elämäänsä. Et tiedä, kuinka kestäisit kohtalosi, jos kaikki ulkonainen etusi sinulta riistettäisiin. Täytyyhän sinun myöntää, että etevämyytesi on sen varassa.
- Sitä en minä myönnä. – Veronika irroitti käsivartensa Almasta ja heitti uhmaten päätään.
- Oletpa sinä varma itsestäsi. – Alman kasvopiirteet veltostuivat, ja viivat suupielissä syvenivät.
- Etkö sinä tunne mitään velvollisuuksia ja suhteita näihin tehtaan ihmisiin? Ovatko he aivan vieraita sinulle? – kysyi Alma.
- Mitenkä minä voisin tuntea muita suhteita kuin outoa kammoa? Olenhan aina oppinut pitämään heitä vieraina, toisena rotuna, ala-arvoisina itseäni nähden.
- Voit olla oikeassa.
- Alma, sinä näytät niin surulliselta. Koskeeko se sinuun? Sano, olenko mielestäsi sydämetön? – Veronika tarttui uudestaan Alman käsivarteeseen.
- Olet vielä nuori ja itsekäs. Et voi tietää mitään elämästä etkä tajua, mitä on köyhyys.
- Ihminen ei saa olla köyhä. Pitää olla niin vahva ja suuri, ettei tarvitse nähdä nälkää, eikä asua tuollaisissa hökkeleissä ja liejulätköissä, mitä tuo rakennusten rytäkö tuossa on. Minä en sille mitään voi, etten heitä sääli, vaan halveksin!
- Kuule! Etkö sinä tahtoisit sanoa heille itselleen tuota, mitä nyt sanoit?
- Sinä olet suuremmoinen, Alma! Minäkö rupeaisin heitä herättämään, isäni työväkeä?
- Se olisi itsellesi elämän koulua. —
- Voi, ei! Täällä on niin ahdasta ja tukehuttavaa, en jaksa mitään nähdä enkä kuulla. Minä tahtoisin pois muualle oppimaan ja lukemaan.
- Jaa, jaa. Se on välttämätöntä. Kas, tässähan sitä jo ollaan. Kiitos, lapsi, että tulit vastaan. Teki oikein hyvää saada sinut taas elävänä ja pyristelevänä syliini. – Alma heitti taas käsivartensa Veronikan olalle Talvelan portilla. – Sinun sydämesi tykkii, seppo siellä takoo uutta salaperäistä ihmettä. Syksy tulee pian, ja silloin tulet minun luokseni lukemaan yliopistossa.
- Veronika nojautui luottavasti vanhaan ystäväänsä, tunsu levollisen sydämen lyönnin ja suli itsekin turvallisuuden ja hyvän tuntuun.
- Eveliina rouva tervehti sisartaan levollisesti kuin olisi eilen hänet viimeksi nähnyt, mutta Alman silmä hiukan kastui.
- Tämä on sentään suuri palanen minusta, tämä Talvela. Tänne tulen halusta ja lähden pakosta.
- Tervetuloa! – huusi ruokasalista miehen iloinen ääni. – Kas, nyt vasta meille kesä tuli, kun sinä tulit, muuttolintu! – Hän ojensi molemmat kätensä Almalle.
- Tehtailija Marckin kookas, harteava vartalo, suuret, tummat silmät, musta tukka ja voimakas leuka puhuivat miehen tarmosta ja muistuttivat hänen saksalaista syntyperäänsä. Hän oli kotoisin läheisestä tehdaskaupungista, saksalaisen tehtaanisännöitsijän poika, Suomessa kasvatettu, mutta ulkomaalla saanut ammattisivistyksensä. Jo aivan nuorena insinööriä hän oli alkanut uransa paperitehtaan johtajana.

Hallinkoski, jonka kautta pohjoisesta päin tuleva vesi ahtautui virraksi ja laski pienen harjanteen poikki koskena toiseen veteen, oli Hallimajan talosta myyty, ja siihen oli rakennettu saha. Tämän sahan insinööri Marck osti ja laajensi sen sekä rakensi sen yhteyteen massatehtaan. Pääomaa hän sai isältään ja osaksi vaimonsa, rikkaan Eveliina Borgin kautta. Sittenkin, kun syntyi riitoja työväen kanssa, hän oli muodostanut liikkeestä osakeyhtiön, joten hänen suorat välinsä työväkeen muodollisesti lakkasivat ja hän esiintyi vain yhtiön edustajana.

Hän vaati väeltään ehdotonta järjestystä, piti muukalaisia työnjohtajia ja pysyi itse vieraana työväelleen.

Isän jyrkät piirteet olivat tyttäressä muodostuneet viehättäväksi säännöllisyydeksi. Leveää otsaa varjosti mustan tukan runsaat poimut, mutta ilmeen loivat hänen kasvoilleen tummat, älykkäät ja hiukan surunvoittoiset silmät. Hänen verenalansa, suomalaiselta äidiltä peritty, oli vaaleampi kuin isän, ja suun ympärillä oli hellä, suloinen piirre. Silmien surunvoittoisuutta ja suun hellyyttä laimensi hiukan leveä, voimakas leuka. Voiman tunne olikin sekä isän että tyttären kasvoissa tuntuvim ilme. Se saattoi muuttua iloksi, hellyydeksi, haaveiluksi, vihaksi, suruksi: aina oli siinä tuo sama voiman leima.

– Paha kyllä, sinua ei saa kauan pitää. Tulet ja tuot raittiin tuulahduksen mukanasi, mutta pian menet, ja mentyäsi tuntuu täällä kahta ahtaammalta, – jatkoi Marck.

– Henrik, sinä olet lievimmin sanoen – ritarillinen! – huudahti Alma. Alma meni omaan huoneeseensa yläkertaan, jossa vierashuoneet olivat, peseytymään ja lepäämään. Hän heräsi soittoon alhaalla ja riensi sinne. Salin ovella hän tapasi muodikkaasti puetun nuoren miehen, joka tuttavallisesti ojensi hänelle kättään ja kiskasi rillit nenältään ollakseen kohtelias.

– Kas, Ora, täälläkö tekin – ?

Ora kumarsi moitteettoman sulavasti kuin salonkimies. – Täällähän minä asun, – sanoi hän likistään rillit sirittäviin silmiinsä.

– Täälläkö Talvelassa?

– Ei, isäni oli täällä ennen pappina, ja äitini asuu vieläkin, on rakentanut oman Lepolan.

– Jossa tekin lepäilette. Kuka tämä nuori herra on? – kysyi Alma kääntyen Oran toveriin.

– Ylioppilas Rolf Karén, – esitteli Ora. Rolf oli hentorakenteinen, ylen hienosti ja taitavasti puettu nuorukainen, kasvoilla naisellinen pehmeys, huulet turpeat, hiukan veltot.

– Täällä Hallimajassa on paljon nuoria, näen mä, – sanoi Alma tähystäen kukoistavia kasvoja salissa.

– Nuoria ei täällä ollenkaan olla. Ovat kaikki hurskaita, ajattelevat omaa autuuttaan, – sanoi Ora halveksivasti.

– Teillä ei siis ole heihin vaikutusvaltaa, muuten he ajattelisivat vain tämän maailman ihanuutta, – sanoi Alma nauraen.

Kaikkien silmät kääntyivät ovelle. Siellä seisoi Hely Hallimaja. Oran musta silmäys iski häneen rillien takaa ja seurasi ihaillen tulijaa. Helyn valkoinen puku poimuili pehmoisena kuin untuvat hänen kauniilla vartalollaan ja valahteli suorissa, keveissä laskoksissa valkoisille kengille.

– Kyyhkynen! – kuiskasi Ora Rolfin korvaan.

– Katso silmiä, – kuiskasi Rolf. Ora likisti rillit nenälleen hellittämättä katsettaan Helystä, kun tämä astui pöydän luo Veronikan seurassa. – Hiivatin kopea, – kuiskasi Rolf.

– Hänen silmissään ei paljoa piile verrattuna – . Tytöt tulivat heitä kohti, ja Ora keskeytti lauseensa. Alma kehoitti nuoria leikkimään.

– Mitä leikitään? – kysyi Veronika.

– Vapaata ajattelemista, – ehdotti Ora.

– Väitellään, – sanoi Heikki liian kovalla äänellä.

– Aine, aine! – huudettiin.

– Kuulkaa, – sanoi Alma. – Näen, että tyttöjen on vaikea pysyä paikoillaan. Voitte tanssia, jos todistatte, että tanssi on jaloa.

Nuoret liikahtivat kaikki paikoillaan.

– Siis, se on todistettava! Ora, mitä te väitätte?

– Minun väitökseni on: tanssissa voi kuvastua ihmisen sielu.

Seurue sävähti.

– Pikemmin sieluttomuus, turhamaisuus ja heikkoudet, – sanoi ruustinna äidillisesti.

– Tahtoisitteko sanoa turhamaisuudeksi sitä hartauden hengetä, joka liitelee maalaistuvassa.

Tanssijain jalka polkee pyhää tahtia, ja ruumis nytkähtelee voiman kömpelyydessä, tottelee sisällisen soinnun lakia.

Taikka loistavan salin lattialla liitelevät sulavapukuiset neidot ja nuorukaiset hiljaisen lumoavan soiton tahdissa, hymyillen, hillityin liikkein, kuin tuulessa nuokkuvat kukat.

Taikka itämaisen kulttuurikansan papitar tanssii tempelin pyhäkössä lumoavan soiton siivillä. Hänen pukunsa on valkoinen kuin lumi, jalkansa puhdasmuotoinen kuin kreikkalaisessa veistoksessa. Kasvoilla asuu tuhatvuotisten oppien salaperäinen sielukkaisuus. Hän ei tanssi, hän puhuu ruumiinsa liikkeillä, ylistää jumalaansa ihanuudellaan, paljastaa kasvojensa loihtuisessa kirkkaudessa sielunsa. Eikö hän ole sukukuntansa jaloin kukka, inhimillisesti ihanteellinen sielun ja ruumiin sopusointuisuus? – Puhuja katsoi kaiken aikaa Veronikaa silmästä silmään. Veronika unohti ympäristön, omisti jokaisen sanan ja huudahti, silmä vielä runoilijan silmässä:

– Tanssienkin voi palvella jumalaa, ylistää ijausyyttä! —

Se oli iloinen ihastushuuto, ja seurue lujui kuin vauhdin saanut vene kivettömälle rannalle, kunnes tuli nykyä. Heidän oma arkinimänsä tarttui pohjaan.

– Eihän toki, – sanoi ruustinna ja samalla, seurue veti henkeään vapautuen lumouksesta.

Alma istui erillään ja seurasi tarkoin Veronikan kasvojen ilmettä. – Itse tanssiminen, olkoon se kuinka ihanaa hyvänsä, ei vielä ole jumalan ylistämistä, – sanoi hän, ja kaikki kääntyivät häneen. – Minä sanoisin, että papittaren elämän täytyy samalla olla jumalalle pyhittymistä puhtaudessa ja kauneuden lakien noudattamisessa. Papittaren täytyy tuntea luonnon suuret voimat itsessään ja tahtoa, että ne ilmenisivät hänen kauneudessaan ja liikkeissään; silloin vasta on hänen tanssimisensa jumalan palvelemista. —

– Oh, olisipa se jotakin! Vai tanssien jumalaa palveltaisiin? Ja mitä herra Ora puhui kansan pyhästä tanssimisesta, on kaikkea muuta, vaan ei pyhää. Kaikki tämä uudenaikaisuus tulee vaan siitä, että paremmatkin ihmiset tekevät itsensä tykö ja menevät kaikenlaisiin seuroihin ja raiteuksiin ja työväenyhdistyksiin. Sen minä vaan sanon, että minä haen aina itseäni ylhäisempien seuraa. Niin minä teen! – Puhuja oli Karénin rouvan tuttava kaupungista ja puhui ruotsin voittoisesti.

– Voi sinua, Erika parka, et sinä nyt oikein asiaa käsitä, – sanoi rouva Karén. – Eihän nyt enää ole parempia eikä ylhäisempiä ihmisiä, kaikki ovat yhdenvertaisia. Siinä vaan on ero, kuka tulee enemmän huomatuksi ja sanomalehdissä ylistetyksi. Ja sitä varten täytyy sivistää kansaa ja parantaa maailmaa, että kuuluisaksi tulisi.

– Olisi hauska kuulla, mitä neiti Borg tähän sanoo? – sanoi kaupunkilainen.

– Mitä minä siihen sanoisin? Se on elämän karua proosaa. Kai ne maailman parantajat ja sanomalehdet ovat hiukan kiusallisia yhteiskunnan kilpikonille. Ne kun nykivät konnaparkoja päästä ja jaloista.

– Olisi hauska tietää, keitä ne konnat ovat? – kysyi ruustinna viattomasti.

– Minä olen hyvin suvaitsevainen ja luen heidän joukkoonsa ainoastaan isänmaan petturit, viina- ja olutpatruunat. —

Ruustinna polki Alman jalkaa; silloin Alma vasta huomasi, että rouva

Karén oli harmaa kasvoiltaan, ja keskeytti.

– Huomaan joutuneeni väärään seuraan. Neiti Borg näyttää olevan täysverinen sosialisti, ja sellaisia minä mieluummin kartan. – Hän nousi arvokkaasti ja sanoi emännälle hyvästi. Rolf seurasi äitiään.

– Oliko hän viinapatruunan rouva? Sitä en tiennyt, – sanoi Alma. Seurueessa oli syttynyt vihamielisyyttä Almaa kohtaan. Keskustelu laukesi ja sivuhuoneesta kuului herrojen väittelyä.

– Sen vaan saatte nähdä, että meidänkin kulmalla on välttämätöntä saada oma äänenkannattaja. Nuo suunpieksijät tuolla raittius- ja työväenyhdistyksissä hyppivät nokalle, – sanoi Karén.

– Luuleeko veli, että me täällä kaipaisimme kynäsankareita? – sanoi tehtailija Marck. – Sanomista luen päivän uutisia ja politiikkaa, mutta tehtaani hoidan itse.

– Tsaa, tsaa, tehtaani minäkin hoidan, mutta kun opinjooni käy vastaan, on se pirun paha seikka.

– Kyllä Karén on oikeassa, – puuttui kaupunkilainen sahanomistaja puheeseen. – Rahvas rääkyy ja soittaa suutaan meitä vastaan. Lyötäköön heitä omilla aseillaan.

– Sinähän kuuluit antaneen puita työväentalon rakennukseen. Kuinka tämä on ymmärrettävissä? – sanoi Marck.

– Niin, ja minä olen antanut rahaakin. Voisit itsekin hiukan hellittää, antaa perään. Roskajoukolla on tehtävä mieliksi. Anna heidän kutsua itsesi kunniajäseneksi ja ole kolme neljännestä sosialisti, niin pääset tarkoitustesi perille kaikessa rauhassa. Katsos, minulla on heidän kunniadiplominsa; kun tulevat rähisemään, näytän sitä ja pitkää kieltä. Kyllä he silloin luikkivat. – Viinatehtailija vilkutti tervettä silmäänsä, ja toinen kuivettunut oli pelkkänä viivana. Pöhöttyneillä kasvoilla ja hymyilyssä kuvastui ilkeyttä.

– Jos kansa ahdistaa viinan valmistajia, on se otollinen työ, – sanoi rovasti.

– Rovasti tahtoi kai maahan jaoittaa kaikki väkiviinamatehtaat?

– Hyvin tiedetään, että kansan aikomus on sellainen, – sanoi rovasti hartaalla äänellä.

– Minne meidän kalliit koneemme joutuisivat? Niissä on paljon rahaa kiinni.

– Minne ihmisten sielut joutuvat? Ne sentään mielestäni ovat kalliimmat?

– Hemmetti niistä sieluista tietää, onko niitä olemassakaan, mutta koneet ovat olemassa. Ja ne maksavat rahaa!

Soitto upotti keskustelun, ja emäntä tuli käskemään illalliselle.

Kun vieraat olivat menneet, kertoi Alma Henrikille Karénin rouvasta.

– Se oli ikävä juttu. Nyt Karén varmaan laittaa tänne oluttehtaan.

Olen saanut hänet estetyksi pysyttelemällä hyvissä väleissä.

– Ellei kunta myönnä, yritti Alma sanoa.

– Se on myöntänyt. Ja nyt se kyllä tulee. Henrik oli pahalla tuulella ja harppoi huoneensa lattiaa.

– Jos hän rupeaa pahaksi, niin ruvetaan me koviksi. Laitetaan raittiusseuroja ja – .

– Taivas varjeltoon! Se villitys olisi vielä pahempi kuin olut. Siihen en minä puutu! – huusi Henrik heitellen käsiään ikäänkuin torjuakseen kaikki.

– Eihän sinun tarvitsekaan. Minä lupaan sen tehdä Veronikan kanssa.

– Veronika ei saa puuttua näihin asioihin!

– Sepä merkillistä!

– Veronika saa lähteä ulkomaille pariaksi vuodeksi.

– Ja sitten mennä naimisiin mieluummin jonkun herra von'in kanssa, – jatkoi Alma.

– Veronika on vielä lapsi.

– Ei aivan. Hän alkaa olla nainen.

– Olen ollut huomaavinani, että sinä kouluaikana olet istuttanut häneen omia aatteitasi, – sanoi Henrik heittäen hermostuneesti paperiveitsen pöydälle.

– Ellei hänessä olisi terästä, ei hän kilahtaisi lyödessä. —

– Sinä kai tarkoitat, että hän on alulla kehittyä maailman parantajaksi?

– Tarkoitatan!

Syntyi äänettömyys. Alma istui Henrikiä vastapäätä toisella puolella suurta pöytää.

Alma alkoi sävyisästi:

– Eikö nyt ole niin, Henrik, ettei meidän vanhojen kielto tai käsky nuoriin paljoa vaikuta, ellemme itse ole saaneet vallata heidän sydäntään ja sieluaan?

– Minä en rakasta sielujen hypnotiseerausta. Eläköön ja kasvakoon kukin omien mahdollisuuksiensa mukaan. Yksi ohjaava, punainen lanka ihmisen elämässä kuitenkin pitää olla. Minun punainen lankani on tehtaassa.

– Juuri niin. Sinun punainen lankasi on ohjannut rikkauteen ja orjuuteen. Sinä istut kuin orja kaiket päivät yksipuolisessa työssä. Et tiedä paljoa edes vaimostasi, mitä hän ajattelee, mitä tuntee ja kuvittelee. Te kuljette kuin kaksi vierasta samassa pöydässä. Ja Veronika – hän on ollut maailmalla orpona, hänellä ei ole isää eikä äitiä. Hän on vaan tehtailijan tytär. Nyt tahtoisit tehdä hänestä jonkun arvokkaan miehen vaimon. Sellaisen kuin on sinun vaimosi. Hän soittaa aina sinun elämäsi viulua, on uskollinen emäntä, puoliso ja sillä välillä komea maailman nainen, hienosti puettu, antaa almuja ja esiintyy isänmaallisissa juhlissa kaunistuksena, on elävä kyltti sinun yhteiskunnallisesta asemastasi.

– Kuinka sinä voit omasta sisarestasi – .

– Tämä on tavallista. Etkä sinä eikä Eveliinakaan kaipaa mitään muutosta. Teidän punainen lankanne on onneksi sama. Se juoksee paksuksi, kalpeaväriiseksi säikeeksi laajoissa piireissä. Minä en vaan tahtoisi, että Veronikan elämänlanka sidottaisiin tähän säikeeseen. Se näyttää olevan tumma. Se ei oikein sointuisi väritään teidän kalpeassanne.

Henrik nojasi kasvojaan molempiin kämmeniin ja kuunteli.

– Jaa, jaa! Niinhän te nyt sanotte. – Hän ponnahti pystyyn istumaan. – Mutta minä väitän ja uskon, että meidän työihmisten elämä, köyhyydestään huolimatta, on sittenkin maailmalle tuottanut enemmän onnea kuin kaikkien maailmanparantajien huuto ja yli-ihmisten jumaloiminen.

– Kuka tässä nyt yli-ihmisistä – ?

– Voi, rakas Alma, kyllä sisimmässänne mulkoilee käyrä nokka petolintu, nietzscheläisen yli-ihmisen alku.

– No, mutta Henrik – .

– Ja oletko sinä sitte oma herrasi? Päiväsi ovat kuumeista rauhattomuutta, itään ja länteen huutamista. Katseessasi palaa jännitetty kiihko ja lietsottu tuli. Suusi ympärillä väreilee pettymysten ja sieluntaistelujen juovat. Unesi on päivän jännityksen hourailua. Toisinaan on sielusi ja ruumiisi niin väsynyt, ettet voi jalkaa, et kättä nostaa. Mutta rauhattomuutesi ja taistelun vimma piiskaa armottomasti, ja sinä syökset uudestaan tuleen. Minä en tahtoisi elää sinun "tummassasi"! – Henrik nauroi nähdessään, miten Alman kasvoille ilmestyi tunnustusta siitä, mitä hän sanoi.

– Ymmärrätkö nyt, etten tahtoisi Veronikan kohtaloa sellaiseksi?

– Voi, Henrik! Sellaista on tienraivaajien elämä aina. Me olemme kuin muurahaiset, vedämme itseämme suurempaa kortta. Usko pois. Täälläkin tarvittaisiin sellaisia muurahaisia.

Alma nousi ja viittasi avoimesta akkunasta tehtaalaisasuntoihin.

– Katso, tuolla olisi suuria korsia! Sinä olet täällä jättiläisvoimilla, noitten ihmisten kera, koonnut kultaa, yhä vaan kultaa suuret aarteet ja lähettänyt ne maailmalle. Itsellesi ja noille tuolla olet jättänyt – kiviä! —

Alman syyttävä katse kietoi Henrikin. Hänen kasvoilleen sävähti hetkeksi säikähdys. Mutta se laukesi samassa.

– No, no! Sinä olet tosiaankin traagillinen! Veronika tuli hiljaa sisään, asettui Alman tuolin taakse. Hänellä oli kädessään pieni, sininen nauharusetti, jonka oli irroittanut tukastaan.

– Pappa, minä tahtoisin oppia paljon. Enkö saisi lukea vielä ja asua

Alman luona?

– Ajattelin, että lähtisit ensin ulkomaille – .

– Ei, en minä. Siellä tulee niin äärettömän ikävä, en minä opi siellä, mitä tahtoisin oppia. – Veronika nykäsi päätään pikkuvanhasta.

– Mitä sinun tahtomiseesi tulee – .

– Voi, Henrik, älä sano! – huudahti Alma torjuen käsillään kuin jotakin uhkaavaa lyöntiä.

– No, ei nyt lapsi saa määrätä tällaisissa asioissa. Veronika oli siirtynyt kirjoituspöydän päähän ja sitonut sinisen nauhan hopeaiseen kynätelineeseen. Isän sanat pysäyttivät hänen sormensa, ja jotakin uhkan tapaista välähti hänen tummissa silmissään.

– Niin, mutta minä tahdon!

Isä katsoi häneen pitkään ja vaieten. Veronika painoi päänsä alas hiljalleen. Kaksi suurta kyyneltä valui pitkin poskia. Hän vapisi ja huudahti:

– Kun en minä tiedä mitään, en osaa mitään, en voi mitään. Minä tukehdun täällä! – ja riensi ulos.

Henrik istui. Tuli pitkä äänettömyys. Oudolla, hiukan särähtävällä äänellä Henrik aloitti:

– Miks'et sano mitään?

– Veronika on itse sanonut kylliksi.

– Yhden asian sinulle sanon. Sen johdosta, mihin äsken viittasit. Minä en siedä mitään sekaantumista työväkeni oloihin! – Henrik heitti tämän vaatimuksen sellaisella järkähtämättömällä voimalla, että Alman silmäluomet värähtivät. Samassa hän ponnahti ylös ja lasisilmien takaa iskivät katseet.

– Minun työni tarkoittaa kaikkia ihmisiä ja työväkeä varsinkin.

Milloin ikinä velvollisuuteni kutsuu, olen valmis! – huudahti Alma.

Henrik hillitsi kiihtymyksensä ja lähti huoneesta.

NUORTEN JUHLA

Härmälän herramaisuuksiin kuului puutarha, vaikka ei se oikeastaan mikään puutarha ollut. Olihan siihen joskus maailmassa istutettu muutama marjapensas, joku omenapuu ja syreeni. Näitä oli sitte luonto saanut hoitaa omien taipumustensa mukaan, kasvattaa köynnöskasveja, nokkosia ja orjantappuroita pensaitten sydämiin. Syreenit lähettivät vaaleanvihreät lapsensa omenapuitten juurille, mutta unohtivat kukkimisen. Marjapensaat kurottivat avuttomina pitkiä laihoja oksiaan kuristajiensa keskestä ja kantoivat laihoissa tertuissa pieniä, mehuttomia marjoja. Parhaiten viihtyivät vadelmat, kiipesivät tarhasta ylös mäelle, tuikkivat päitään joko kivenkolosta ja pensaas juuresta ja kurkistelivat uteliaina jalosukuisia heimolaisiaan Talvelan komean puutarhan aidan rakosista aivan kuin kylän lapset, joitten teki mieli mehuisampia marjoja, kuin nämä matoiset mäenlaidalliset olivat.

Puutarhassa istui Mooses miettien puhettaan juhlaan, mutta ajatukset harhailivat menneisiin, ja paperi hänen edessään jäi tyhjäksi. Tässä samassa puutarhassa hän oli keskiluokilta alkaen lukenut kyläläisten kanssa sanomalehtiä, opettanut heille tiedon aakkosia. Ja sitte myöhemmin he olivat yhdessä harhailleet mutkaisilla aatepoluilla, usein kompastuneet tai harhaan joutuneet, mutta silloin aina lapsellisen vallattomasti hypelleet yli kivien ja kantojen, nousseet korkealle innostuksen kalliolle ja siellä laulaneet ja ylistäneet. Ketä, mitä? Eiväthän he sitä tienneet.

Nyt oli kaikki toisin. Vaikka vielä vakuuteltiin toisilleen, etteivät ulkonainen pakko, kiellot ja rajoitukset saa vaikuttaa, vaan täytyy pyrkiä eteenpäin, huomasi Mooses kuitenkin, miten vieraannuttiin entisiltä aatepoluilta. Nuoret tanssivat ja leikkivät joutohetkinään. Useat pojista olivat siirtyneet työväen piiriin, jossa harrastus oli entistä terävämmin kärjistynyt aineellisiin.

Mooses oli lähettänyt kuvernöörille puheensa kaavan, mutta nyt hän tahtoi luoda siihen elävän hengen, saada vanhan vapaussävelen soimaan.

"Puutarhassa" nuoret sunnuntaisin kesällä vanhan tavan mukaan leikkivät, lauloivat ja lemmpauloja virittivät. Kun he tänäänkin tulivat, läksi Mooses kävelyllä puhettaan miettimään. Tiellä hän tapasi Ruhalan, työväen johtomiehen. Ruhala pyysi häntä luokseen tarkastamaan kauppaosuuskunnan sääntöjä, jotka piti kuvernöörille lähetettämän.

Ruhala avasi asuinhuoneensa oven, ja Mooses astui kynnykselle. Vastaa tuulahti tukahduttavan kitkerä haju, ja mustat ruumiskirstut telineillään kammottivat. Lasten kutriset päät ja uteliaat katseet vilkuivat kolkkojen lepokammioitten takaa. Vaimo askaroitsi uunin luona nuorin lapsi käsivarrella.

Mooses soimasi itseään vastenmielisyydestään. Miks'ei hän voisi hetkistä olla täällä, olivathan nuo toiset aina. Kun hän tuli ulos, soivat kellot vitkaan, juhlallisesti. Oli sunnuntain hautaushetki, ja kirkkoväki saattoi ruumiita.

Esa huusi, ja Mooses pysähtyi.

– Sinä olet juhlallinen kuin suntio sunnuntaina, sanoi Esa.

– Nyt on sunnuntai ja jos tahdot, voin olla suntiosi. Kuuletko, mitä meiltä kuuluu?

– Piirilaulua.

– Entäs hautuumaalta!

– Virsi.

– Ja Ruhalassa leikkivät lapset ruumiskirstuilla.

– Kuuluuko tämä jurottaminen sinun profeetalliseen virkaasi?

– Älä herjaa!

He tulivat Härmälän portille ja näkivät Hannulan Onnin lakki kallellaan päässä piirin keskellä. Hän tähyteli läiskiviä käsiä, joita lyötiin vuoroin yhteen vuoroin toisten käsiin tahdissa ja laulettiin:

Kukat nuokkuu nurmikolla; täällä' on meidän hyvä olla. Kaikki piiriin rientäkää, leikkiin kilvan kiitäkää! Ketjumme kallis liitto on valmis; sormus se kiittää käsissä kiiltää. Etsijä, onnesi vangitse!

Katso tänne, anna kättä, vangitse jo empimättä; rohkealle lempi hymyy, typerältä onni lymyy. Kiitävät hetket, riemumme retket päättyvät varmaan ehkä jo varhaan. Etsijä, onnesi vangitse!

Onni tähysteli vinosti sivulleen ja syöksyi kuin nuoli tavoittamaan sormusta erään punoittavan tytön kädestä.

– Täällä on sormus! – huudettiin piirin toisesta laidasta. – Ei se ole Helmillä!

Mutta Helmi juoksi heleästi nauraen portista maantielle ja huusi: – Minulla on! – Onni kiersi häntä vastaan, hyppäsi aidan yli juuri kun Helmi oli kahden vaiheella, seuraisiko Onni vai ei. Taas kajahti Helmin nauru, ja Onni sai hänet kiinni, katsoi läheltä kullanuskeisiin silmiin.

– Sormusta et saa! – ärsytti Helmi.

– Onko sinulla? —

– Ei, kuka minulle sen olisi antanut, enkä huolisikaan.

– Etkö keltään?

– Ei se kysy, joka antaa tahtoo.

– Minä en päästä ennenkuin sanot, onko sinulla sormus.

– Tuolla tulee Mooses ja Esa Helin, päästä irti! – Onni totteli ja Helmi juoksi portille, kääntyi poikiin ja nosti kätensä näyttäen sormusta.

– Täällä se on kuitenkin!

Pojat katsoivat nauraen tyttöä, jonka loistava kasvojen väri, kullan ruskeat silmät, kellertävä tukka ja vaaleansininen puku hohtavassa auringon paisteessa lumosi heidät.

– Mooses, – sanoi Esa lyöden toveriaan olalle. – Heitä pois mustat kirstut mielestäsi ja juhlapuheet aivoistasi. Tuossa seisoo Helmi kuin muinoin Eeva paratiisissa portilla.

Onni juoksi uudestaan tavoittamaan Helmiä, mutta Helmi pujotteli kuin kärppä vikkelänä ja notkeana toisten joukkoon. Onni ei kursaillut, heitti kovin kourin estelijät tieltään ja saavutti viimein kiihkeänä ja kuumissaan Helmin, tarttui häneen täysin sylin ja puristi rajusti luisevilla käsivarsillaan. Vahingossa hän survasi Helmin jalalle ja polki samalla hänen helmansa rikki.

– Hui, sinä raakalainen, niinhän sinä hehkut ja puhkut kuin massatehtaan uuni. Luuletko sinä minua haloksi, joita uuniin viskelet? – Onni oli tehtaassa lämmittäjänä.

Helmin pilkallinen hymy ärsytti Onnia. Hän olisi uudestaan rutistanut tyttöä, mutta Helmi turvautui toisiin.

– Syö, syö, raakalainen, jos uskallat! – Onni kiristi hammastaan mutisten: – Vielä sinut opetan.

—

Esa ja Mooses olivat katselleet tätä rajua leikkiä ja yrittivät riitapuolueita sovittaa.

– Lauletaan jupakan päälle, niin unohtuu vihat, – ehdotti Esa. Kaikki kerääntyivät hänen ympärilleen, ja lauluharjoitus juhlaa varten alettiin.

Illaksi vaimentui auringon helle, tuulikin uinui ja sunnuntain lepoisa juhmallisuus hymysi Hallimajassa. Kaikki kesäjuhlat ja kokoukset vietettiin Kivistömäellä, joka oli toisella harjulla laakson laidassa vastapäätä sitä harjua, jolle työväentaloa rakennettiin, ja Kivistömaen laakenevassa laidassa, maantien vieressä, oli Härmälän puoti. Vanhat ja nuoret vaelsivat juhlaan sunnuntaipukimissa. Vaimot taluttivat lapsiaan, isät kantoivat pienempiä; tytöt astuivat kiiruusti naureskellen ja tuoppien toisiaan. Pojat kulkivat maalaisten tapaan eri joukkona kujeillen ja sukkeluuksia puhuen. Kivistömäellä istuivat Härmälän tati ja Kruunu-Anna lähinnä herrasväen penkkiä, Melu heidän lähellä katsellen ihailevin silmin Veronikaa, joka hiukan taaempaan Alma Borgin kanssa seisoi puitten varjossa. Veronikalla oli kapealaitainen hattu työnnettynä taakse hiusten varaan. Kevyenä kuin höyhen se varjosti tummaa, poimuisaa tukkaa.

– Täällä on kaunista ja juhlallista, – sanoi hän Almalle. Ihmisten uteliaat katseet häiritsivät häntä, ja hän pujottautui puun taakse kivelle istumaan.

Kuoro kaikui sointuisasti ja heikosti luonnon suuressa juhlasalissa, viritti tunteita, irroitti ihmiset arkiajatuksista. Sen vaiettua kuului nuori, sointuisa ääni lavalta. Veronika kääntyi katsomaan, ja hänen kasvoilleen levisi vaalea puna. Solakkana kuin nuori, sorea mänty taustanaan tumma metsä seisoivat Mooses lavalla lakki kädessä. Tuuli ulapalta liehutti hänen kiharaista otsatukkaansa, kasvojen jännitetyissä piirteissä, siristyneissä silmissä kuvastui ajatukset suunnattuna siihen, mitä hänen piti puhua, ja soma suu hentojen viiksien varjossa värähteli. Veronika oli aina nuoria puhujia kuunnellessaan pelännyt, että he joutuvat hämille ja unohtavat sanottavansa, mutta nyt hän olisi tahtonut katsella tuota nuorta miestä edessään ja lukea hänen ajatuksensa hänen kasvoistaan, katsoa suoraan noihin valoisiin, haaveileviin silmiin ja omaksua – .

– Te olette omia kaikki täällä, – keskeytti nuori, sointuisa ääni Veronikan ajatukset. – Enkä minä osaa puhua teille muista kuin omista asioistamme. —

Hymyily ja iloinen odotus kuvastui kaikkien kasvoilla. Alma katsoi

Veronikaa ja näki hänen kasvoillaan saman ilmeen.

– Te tahtoisitte, että puhuisin teille kauniisti rakkaudesta ja taisteluista. Niistä minäkin tahtoisin puhua. Niistä haastaminen on kuin kirkasta, huumavaa viiniä, joka kristallimaljassa väreilee ja auringonsäteet taittaa. Se on kuin sadussa vaeltamista ja suloisen prinsessan suutelemista yrttitarhan siimeksessä!

Kivistömaella oli hiljaista kuin tyynessä vedessä airon siihen laskeutuessa. Veronika unohti kaiken ympärillään, nojasi mäntyyn ja upotti katseensa nuoren miehen kasvoihin.

– Minä tahtoisin puhua nuorisosta, joka punaposkisena, kirkassilmäisenä ja valo-otsaisena laulaen työhön menee, hartaana kuin Herran temppeliin.

Sen työn temppeli ulottuisi laajalle ja korkealle ja olisi niin valoisa kuin sininen taivas.

Toivomukset siinä temppelissä olisivat kuin puhdas rukous, ja sielu niin suuri kuin Jumalan ajatus, ja työ niin pyhää kuin luomistyö.

Ja rakkaus, rakkaus olisi kuin valkoinen enkeli ruusuisella pilvellä. Se koskettaisi kuin viileä vesi kuumia huulia ja hedelmöittäisi kuin perhonen ihanan kukan.

Taikka rakkaus antaisi kuuman, suloisen tuskan, sitoisi ihmiset aatosten avarilla kahleilla, hedelmöittäisi sielut synnyttämään ihanteita, joilla elämän suuret, ihanat sadut toteutettaisiin, ja sitten joskus onnen aalloilla leikkien laulettaisiin.

Ja sen nuorison taistelu olisi rumuuden vainoamista, mustien ihmisajatuksen surmaamista omalla heleällä iloisuudellaan. Suurin saduin ja ihannesoitoin se loihditti pois ihmisten pahuuden ja rakentaisi temppelit, äärettömät kuin itse maailmankaikkeus, ja palvelisi Jumalaa kaikkijanoovalla sielullaan!

Kiuru visersi korkealla ja kirkon kellot kumahtelivat syvään ja rauvaisasti; nuorison ajatukset lauloivat ylistysvirttä.

Mooses jatkoi:

– Mutta minä en uskalla näistä puhua, kun näen teidän tuttavat kasvonne, kalpeat ja kulmikkaat, väsyneet ja rumat. Sellaisina me olemme rakkaat toisillemme. Emme huolisi liittoomme uusia ja loistavia. Näin me kuulumme yhteen, elämme, kärsimme, rakastamme ja vihaamme. Ja ennen kaikkea, te omat, taistelemme! Vaikkeivät aseemme ole paljoa paremmat hiilihankoa!

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.